

Kap. 22.

Gauss' lov

Vi skal se på:

- Fluksen til elektrisk felt E
- Gauss' lov
  - Integralform og differensialform
- Elektrisk ledere.

E -felt fra Coulombs lov:

$$\vec{E} = k \frac{q}{r^2} \cdot \hat{r}$$

Punktladn

$$\vec{E} = k \sum_n \frac{q_n}{r_{0n}^2} \hat{r}_{0n}$$

Flere punktladn.

$$\vec{E} = k \int_{\text{tot.ladn.}} \frac{dq}{r^2} \cdot \hat{r}$$

Kontinuerlig fordeling

Blir lett vanskelig integrasjonsarbeid.

En enklere metode?

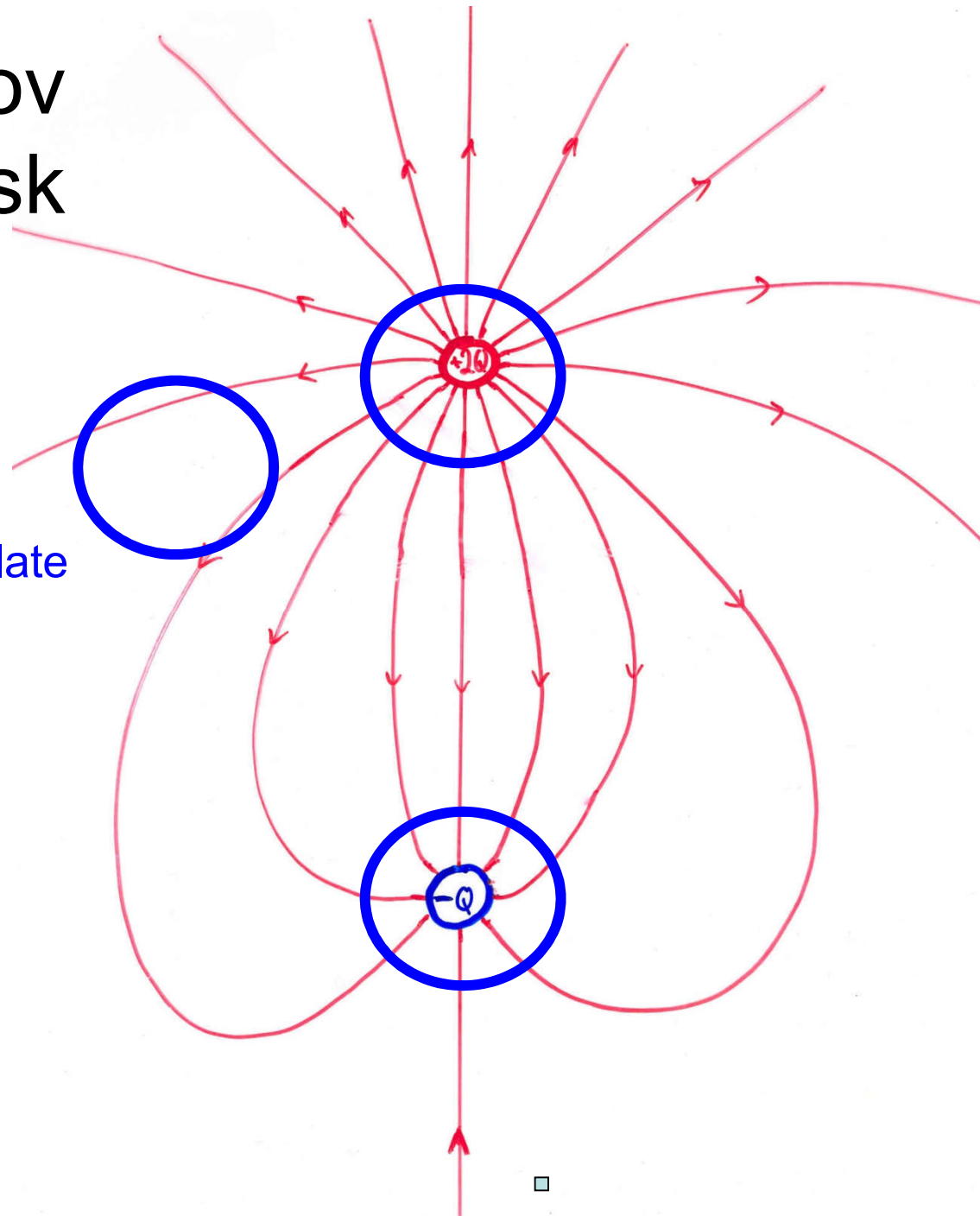
Ja: Gauss' lov

Johann Carl Friedrich Gauss (1777-1855),
tysk matematiker / fysiker

Gauss' lov skjematisk

Lukket flate

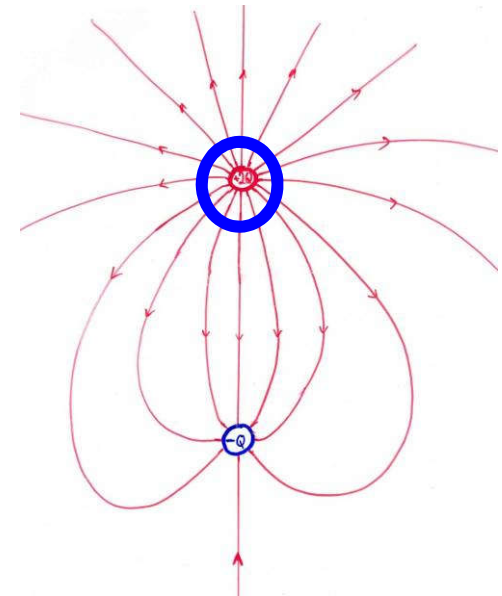

Gauss' lov

Gjelder lukkede flater.

- Antall feltlinjer ut – ant. feltlinjer inn prop. med: ladning innenfor.
- Netto fluks ut = $1/\epsilon_0$ (ladn. innenfor)

- Integralform:
$$\oiint_S \vec{E} \cdot d\vec{A} = \frac{1}{\epsilon_0} q_{\text{encl}}$$

Gauss' lov

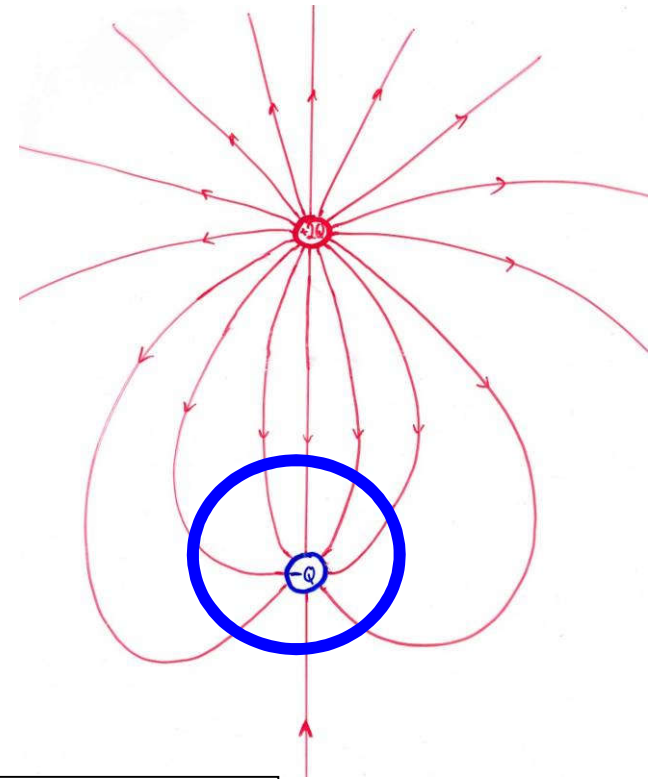
Gjelder lukkede flater.

- Antall feltlinjer ut – ant. feltlinjer inn er prop. med ladning innenfor.

- Integralform: $\oiint_S \vec{E} \cdot d\vec{A} = \frac{1}{\epsilon_0} q_{\text{encl}}$

$\vec{E}$ på flata S
(fra **alle** ladninger,
ikke bare q_{encl})

Ladning innenfor
flata S

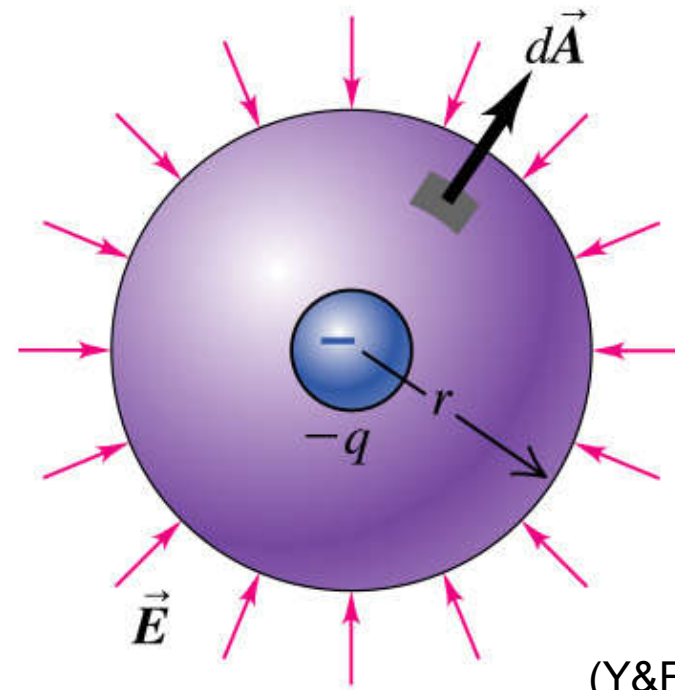
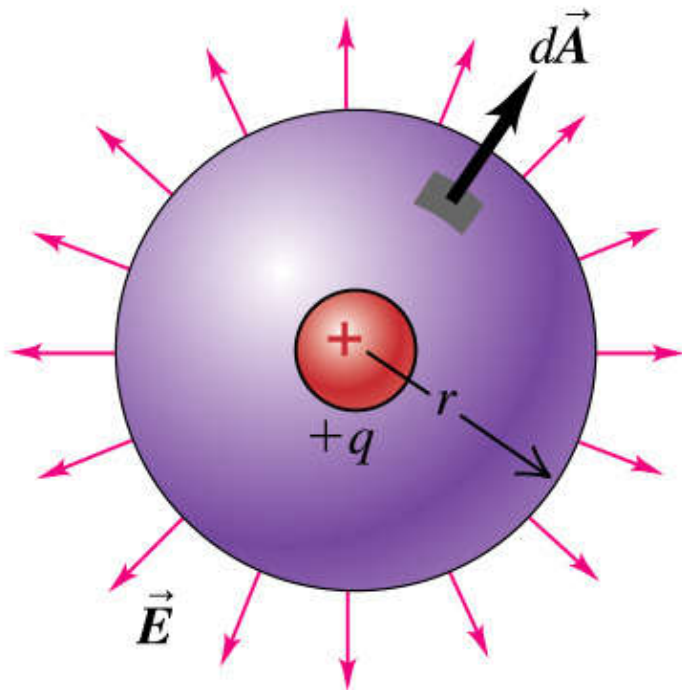

Fluks ut fra lukka flate $S = \iint_S \vec{E} \cdot d\vec{A}$

$d\vec{A}$ retning utover på gaussflata S

Fluksen går ut fra positiv ladning fordi $d\vec{A}$ og $\vec{E}$ samme retning

Fluksen går inn mot negativ ladning fordi $d\vec{A}$ og $\vec{E}$ motsatt retning

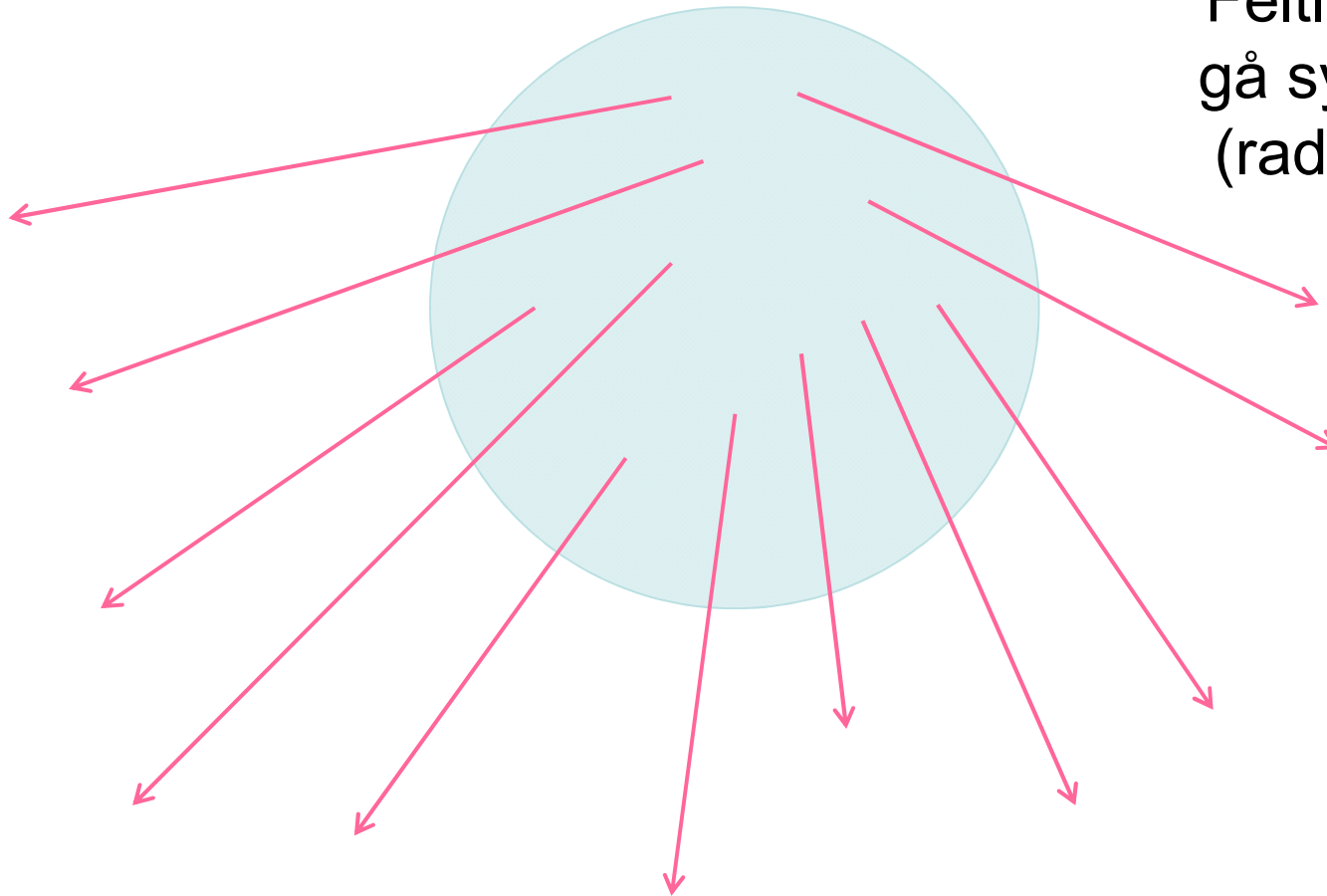
(Y&F Fig 22.14)

Eks.1: Homogent ladd kule

=Y&F Ex. 22.9 = LHL 19.12

**UMULIG
LØSNING**

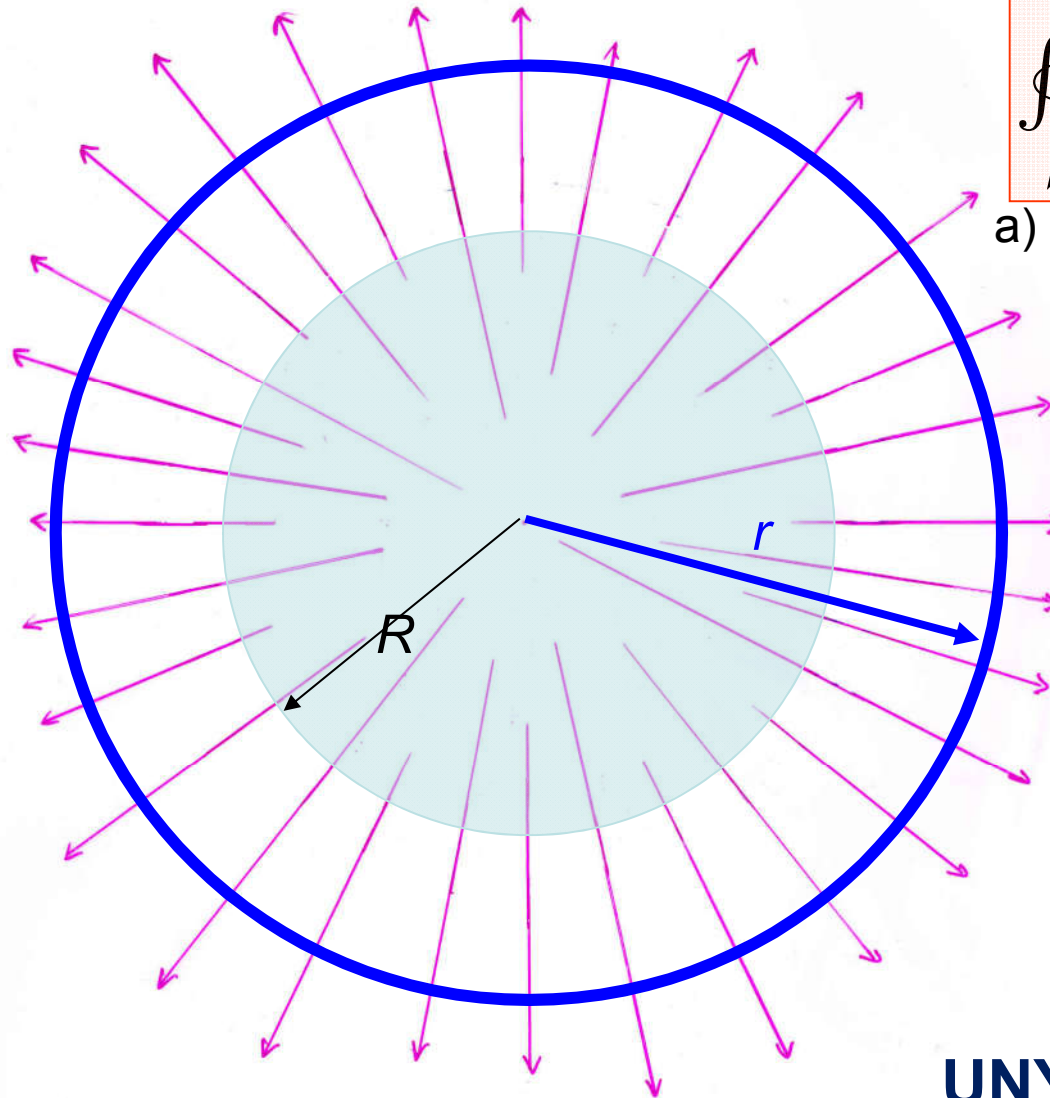
Feltlinjene må
gå symmetrisk
(radielt) ut fra
kula.

Eks.1: Homogent ladd kule

=Y&F Ex. 22.9 = LHL 19.12

$$\rho = \frac{Q}{\frac{4}{3}\pi R^3} \quad (*)$$

$$\oiint_S \vec{E} \cdot d\vec{A} = \frac{1}{\epsilon_0} q_{\text{encl}}$$

a) Utenfor kula $r > R$:

$$q_{\text{encl}} = Q$$

$$E_r \cdot 4\pi r^2 = \frac{1}{\epsilon_0} Q$$

$$E_r = \frac{1}{4\pi\epsilon_0} \frac{Q}{r^2}$$

b) Inni kula $r < R$:

q_{encl} er mindre

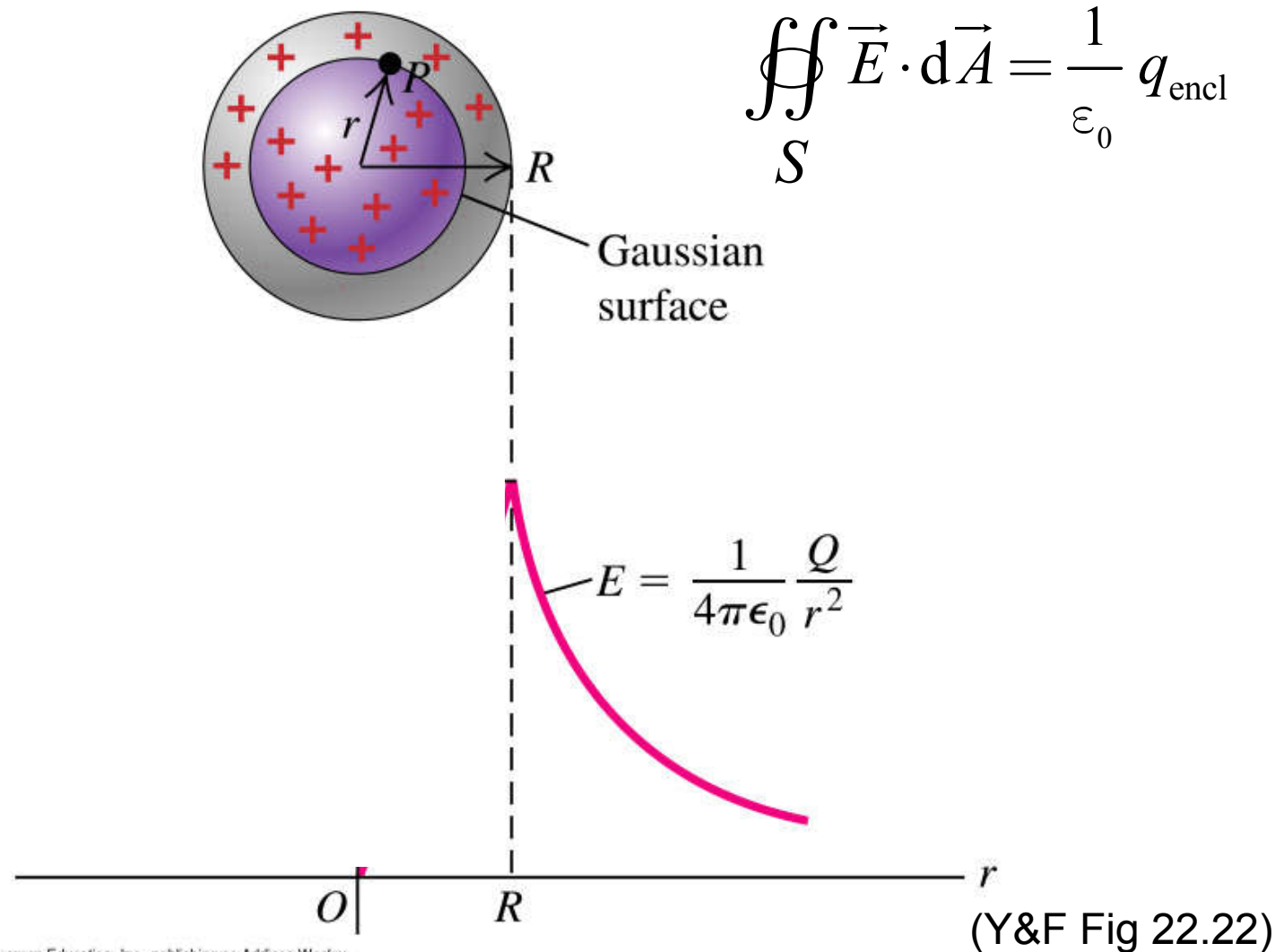
$$q_{\text{encl}} = Q r^3/R^3$$

$$E_r = \frac{1}{4\pi\epsilon_0} \frac{Qr}{R^3}$$

UNYTTIG

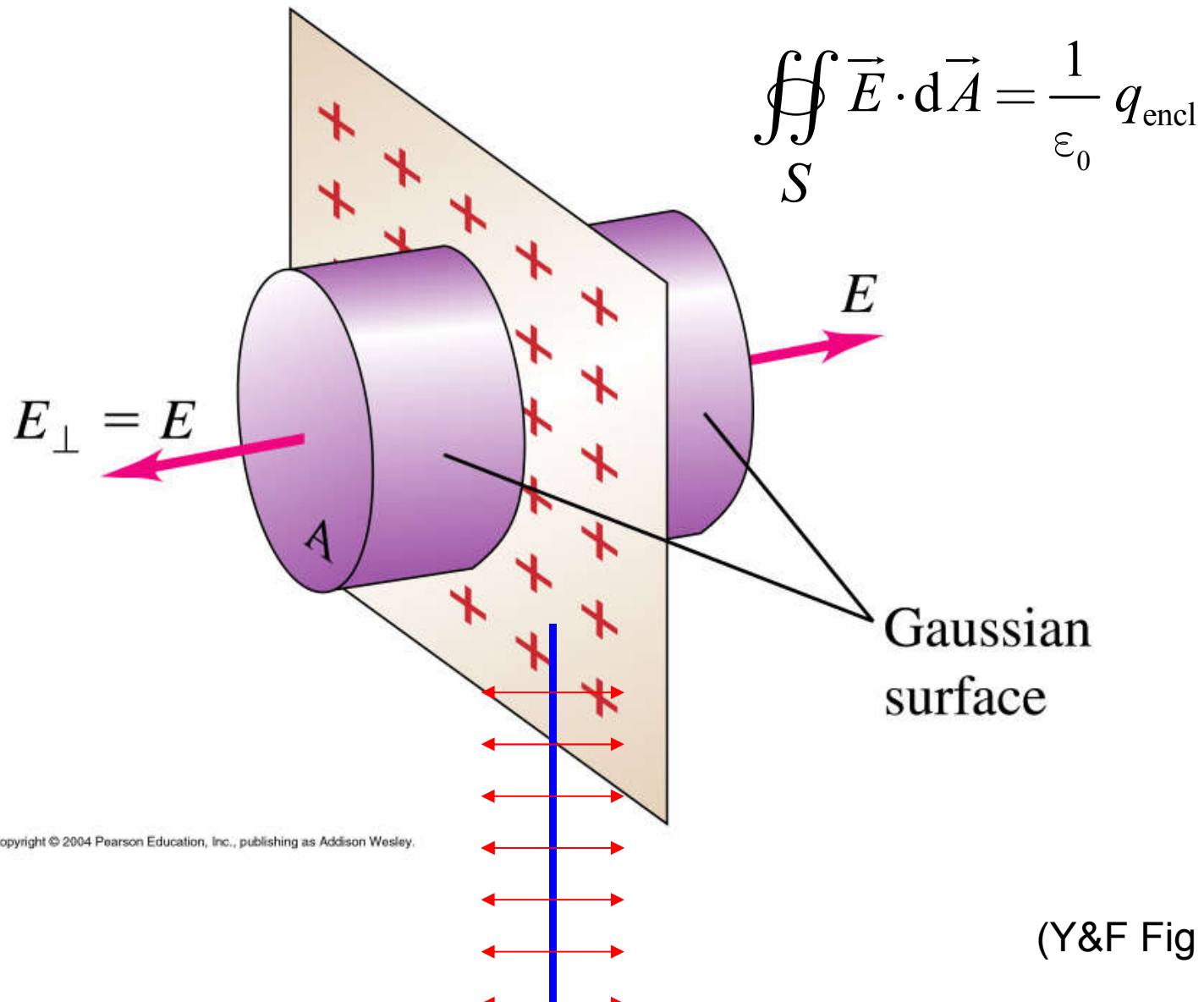

Eks.1: Homogent ladd kule

Eks.2: Felt nær flateladning

=Y&F Ex. 22.7 = LHL 19.14

Eksempler

i forelesning (Eks...), Y&F Ed13 (Ex...), og LHL (L...)

	Kap 21. E -felt	Kap 22. Gauss lov	Kap 23. Potensial
Dipol	Eks. 2 Ex. 21.8+21.14 L19.6		Eks. 4 Ex. 23.4
Linjeladning endelig	Eks. 3 Ex. 21.10		Ex. 23.12
Linjeladning uendelig	(Eks. 3) L19.7	Eks. 5 Ex. 22.6, L19.13	Eks. 9 Ex. 23.10
Tynn ring	Eks. 4 Ex. 21.9		Eks. 7 Ex. 23.11
Sirkulær plate	Eks. 5 Ex. 21.11		
Uendelig plate	Eks. 6 Ex. 21.11 L19.9	Eks. 2 Ex. 22.7 L19.14	Eks. 5B L19.15
Parallellplater	Ex. 21.12 Eks. 7	Ex. 22.8	Eks. 5 Ex. 23.9
Kule med homogen ladning		Eks. 1 Ex. 22.9 L19.12	Eks. 8 L19.19
Lederkule		Eks. 3 Ex. 22.5	Eks. 6 Ex. 23.8

Ladningstettheter:

	Symbol	Enhet	Infinitesimal ladning
Linje-	λ	C/m	$dq = \lambda dl$
Flate-	σ	C/m ²	$dq = \sigma dA$
Rom-	ρ	C/m ³	$dq = \rho d\tau$

I elmag brukes V for potensial, slik at vi velger τ for volum (!)

Eks.: Romladning

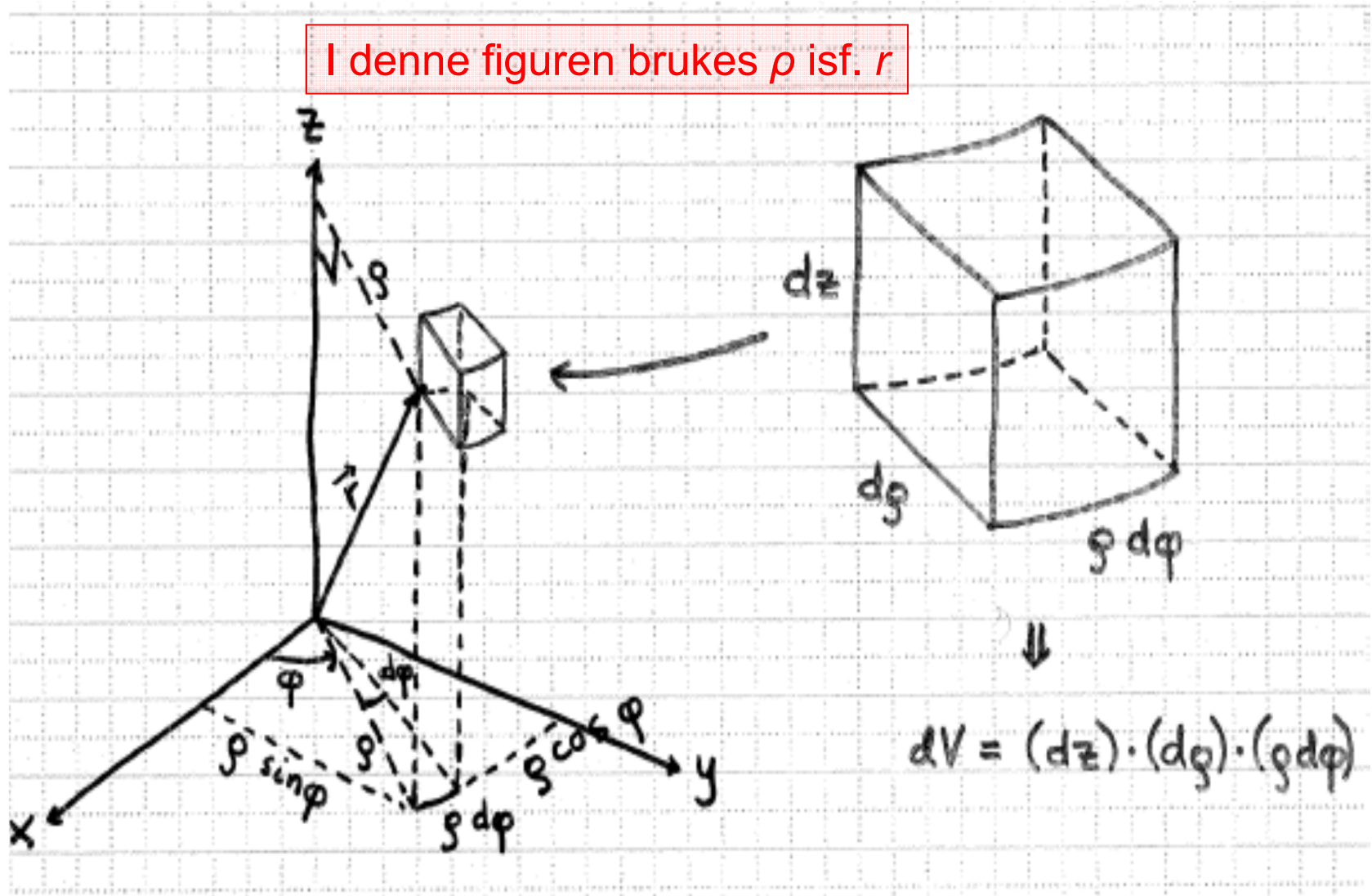
$$q_{\text{encl}} = \int dq = \iiint \rho d\tau$$

med høvelig volumelement $d\tau$

Sylinderkoordinater (r, φ, z)

Figur: Støvneng

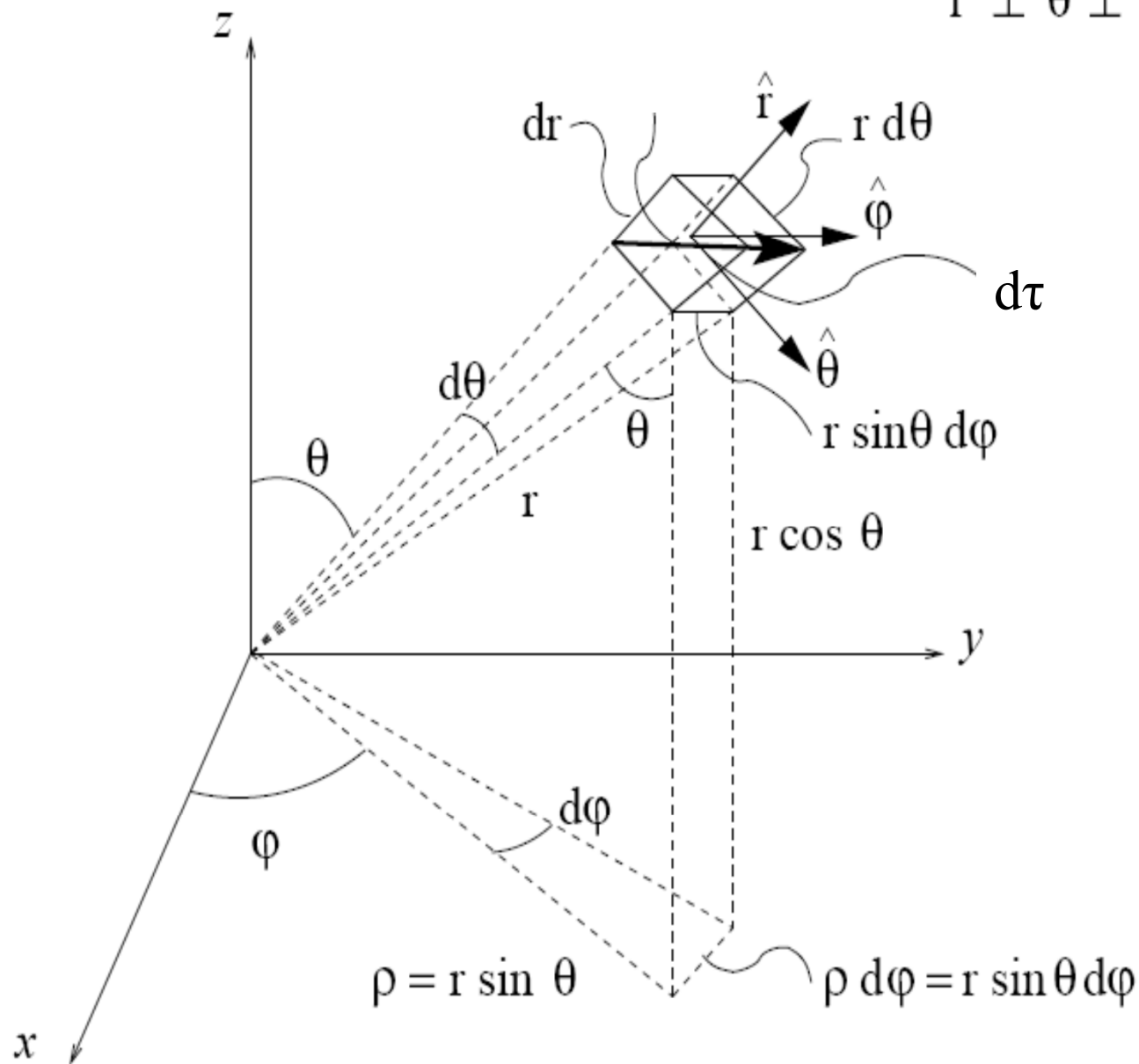
I denne figuren brukes ρ isf. r

Kulekoordinater (r, θ, φ)

Figur: Støvneng

$$\hat{r} \perp \hat{\theta} \perp \hat{\varphi}$$

Infinitesimale volumelement

Kartesiske koordinater: $d\tau = dx \, dy \, dz$

Sylinderkoordinater: $d\tau = r \, d\varphi \, dr \, dz$

Integrert over φ : $d\tau = \int_0^{2\pi} d\varphi \, r \, dr \, dz = 2\pi r \, dr \, dz$

Når **syndersymmetri** bruk alltid dette uttrykket:

$$d\tau = 2\pi r \, dr \, l = \text{omkrets} \, \text{tykkelse} \, \text{høyde}$$

Kulekoordinater: $d\tau = dr \, r \, d\theta \, r \sin\theta \, d\varphi = \sin\theta \, d\theta \, d\varphi \, r^2 \, dr$

Integrert over θ og φ : $d\tau = \int_0^\pi \sin\theta \, d\theta \int_0^{2\pi} d\varphi \, r^2 \, dr = 2 \cdot 2\pi \, r^2 \, dr$

Når **kulesymmetri** bruk alltid dette uttrykket:

$$d\tau = 4\pi r^2 \, dr = \text{kuleareal} \, \text{tykkelse}$$

se også [formelark](#)

Gauss' lov

- **Integralform:**
$$\oiint_S \vec{E} \cdot d\vec{A} = \frac{1}{\epsilon_0} q_{\text{encl}}$$

Fluks ut = $1/\epsilon_0$ (ladn. innenfor)

- **Differensialform:**
$$\text{div} \vec{E} = \frac{1}{\epsilon_0} \rho$$

$\text{div} \vec{E}$ = divergensen til ***E***

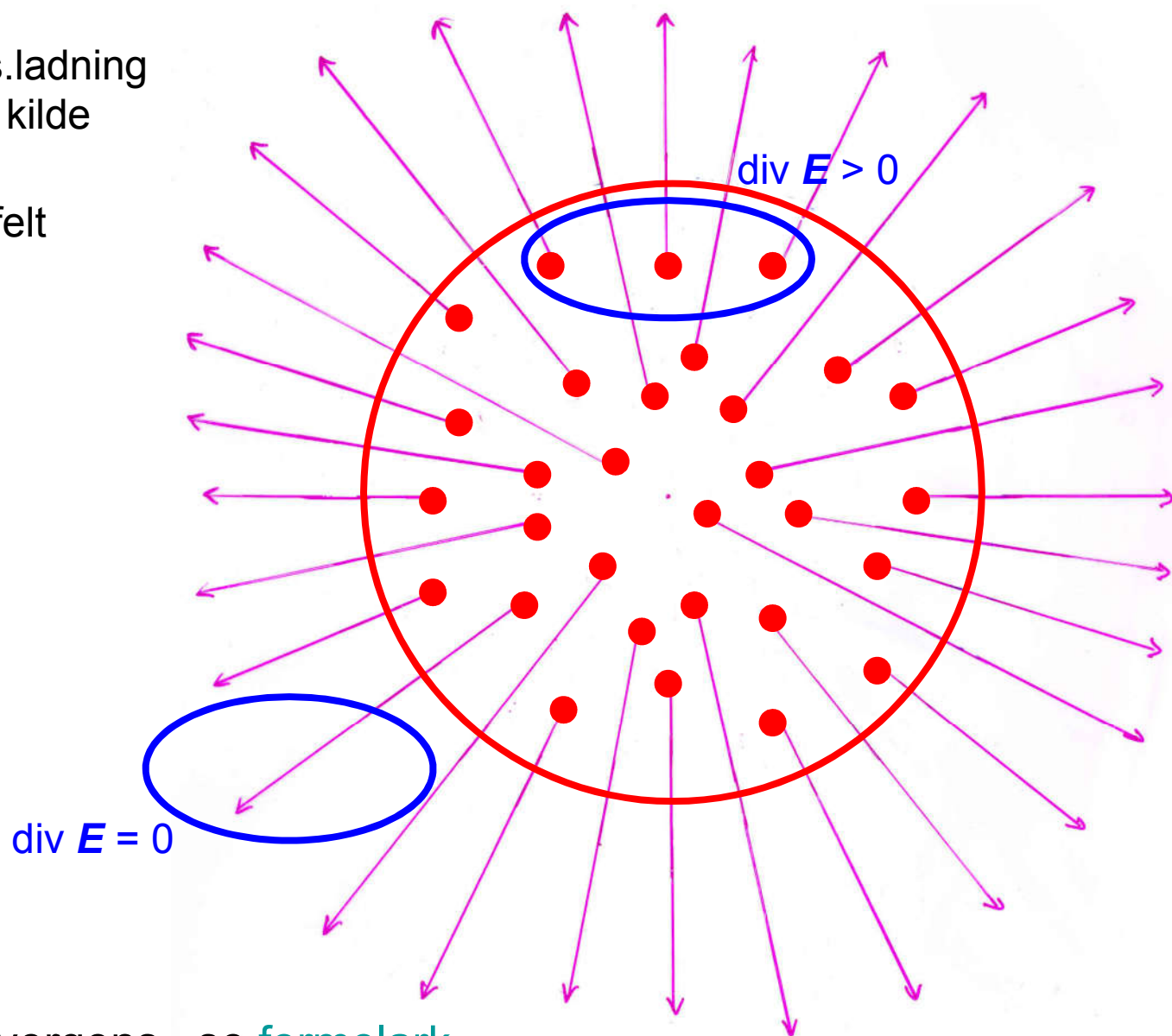
Dette er Maxwells likning nr. 1.

divergens = kilde

● = pos.ladning
= kilde

↖ = E -felt

Uttrykk divergens, se [formelark](#)

Gauss' lov på differensialform:

$$\operatorname{div} \vec{E} = \frac{1}{\epsilon_0} \rho = \text{divergensen til } \vec{E}$$

Divergensen med nablaoperator:

$$\operatorname{div} \vec{E} = \vec{\nabla} \cdot \vec{E}$$

Kartesiske koordinater:

$$\begin{aligned} \vec{\nabla} \cdot \vec{E} &= \left[\frac{\partial}{\partial x}, \frac{\partial}{\partial y}, \frac{\partial}{\partial z} \right] \cdot [E_x, E_y, E_z] \\ &= \frac{\partial E_x}{\partial x} + \frac{\partial E_y}{\partial y} + \frac{\partial E_z}{\partial z}. \end{aligned}$$

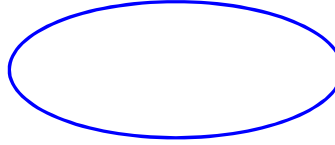
Sylinder- og kulekoordinater: Se formelark.

Kun r -avhengighet aktuelt ($\partial / \partial r$).

Oppsummering kap. 22. Gauss' lov

Fluks til $\mathbf{E}$ definert ved flateintegral: $\Phi_E = \iint \vec{E} \cdot d\vec{A}$

Gauss' lov: (fluks ut av gaussflate S) = $1/\epsilon_0$ (ladning innenfor)

$$\oiint_S \vec{E} \cdot d\vec{A} = \frac{1}{\epsilon_0} q_{\text{encl}}$$

Infinitesimal form:

$$\text{div} \vec{E} \, d\tau = \frac{1}{\epsilon_0} \rho \, d\tau$$

Gauss' lov er enklere enn Coulombs lov når det er symmetri i ladning og/eller i elektrisk felt.

Legg inn gaussflate slik at $\mathbf{E} \parallel d\mathbf{A}$ eller $\mathbf{E} \perp d\mathbf{A}$

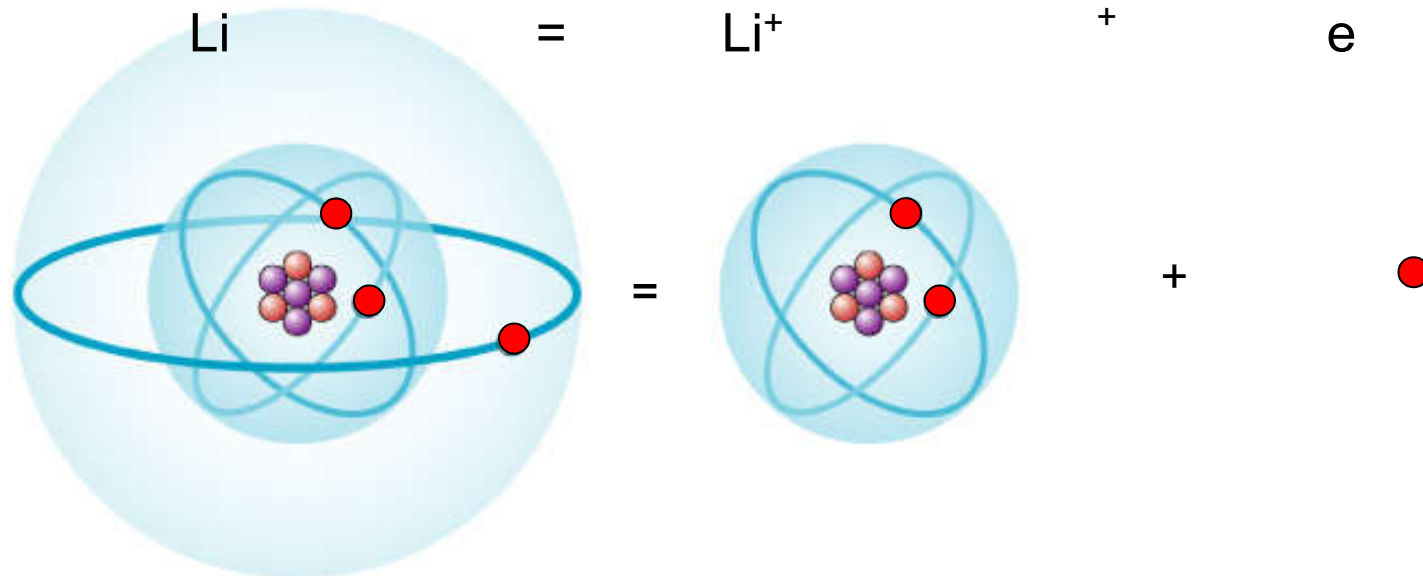
Elektrisk leder med valenselektroner •

Et metallatom:

Ett elektron frigjøres lett (valenselektron •)

Eksempel litium:

Nøytralt atom = positivt ladd ion + fritt elektron
(valenselektron)

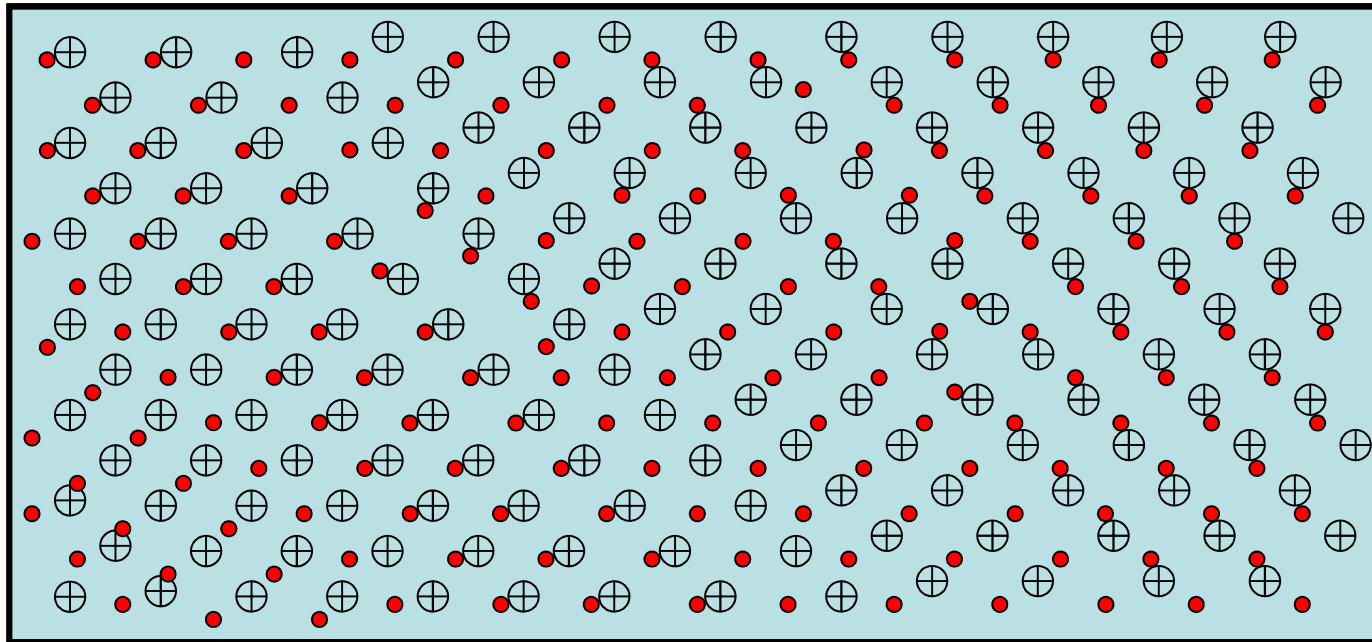
Elektrisk leder med valenselektroner ●

Et metallatom:

(eks Li)

Ett elektron frigjøres lett (valenselektron ●)

og valenselektronene beveger seg fritt i metallet:

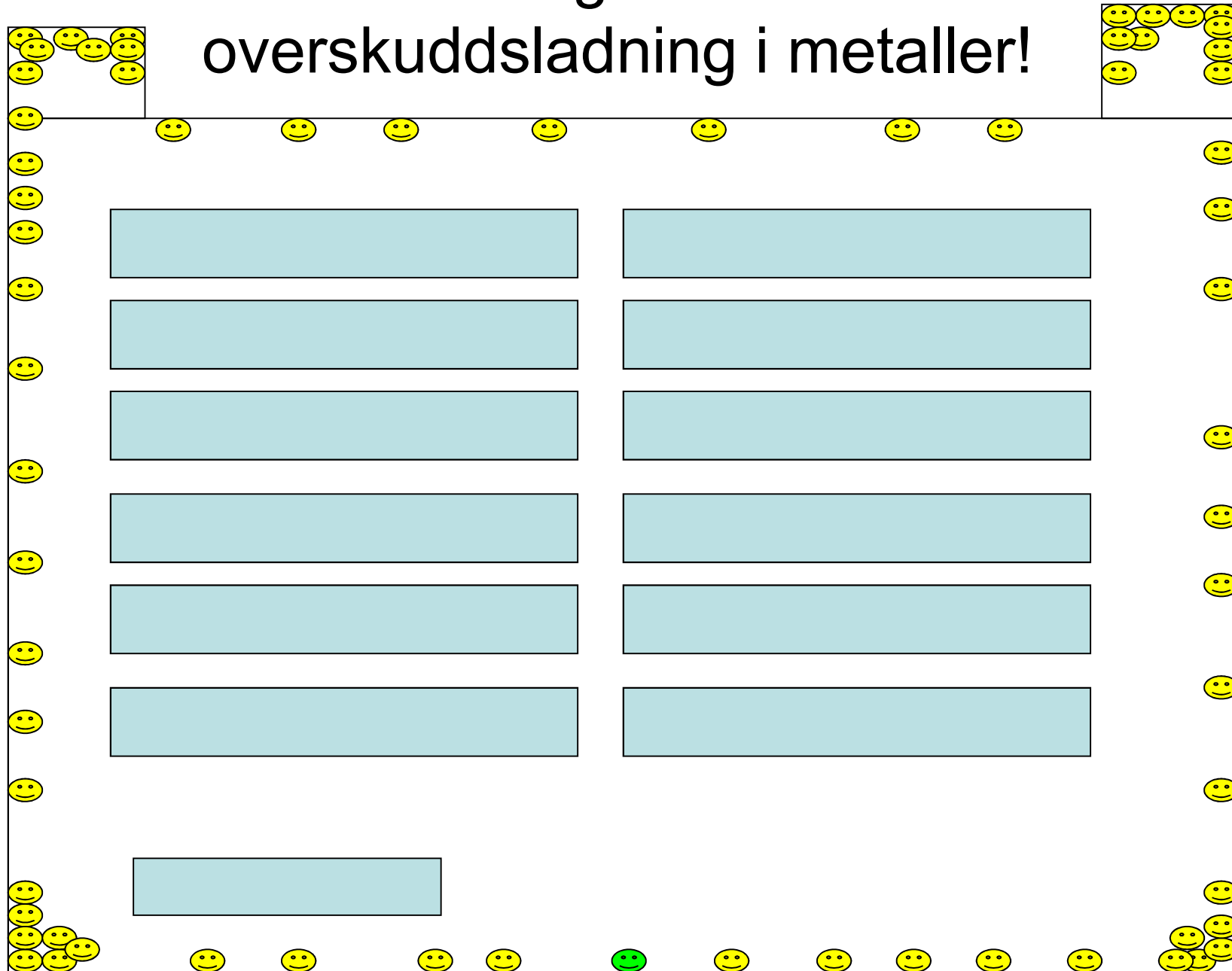
Totalt sett nøytralt

Auditoriet: Hver av oss lades -1C

(Hvis samme q/m -forhold som et elektron, ville vi hatt ladning $\sim 10^{13}$ C !!)

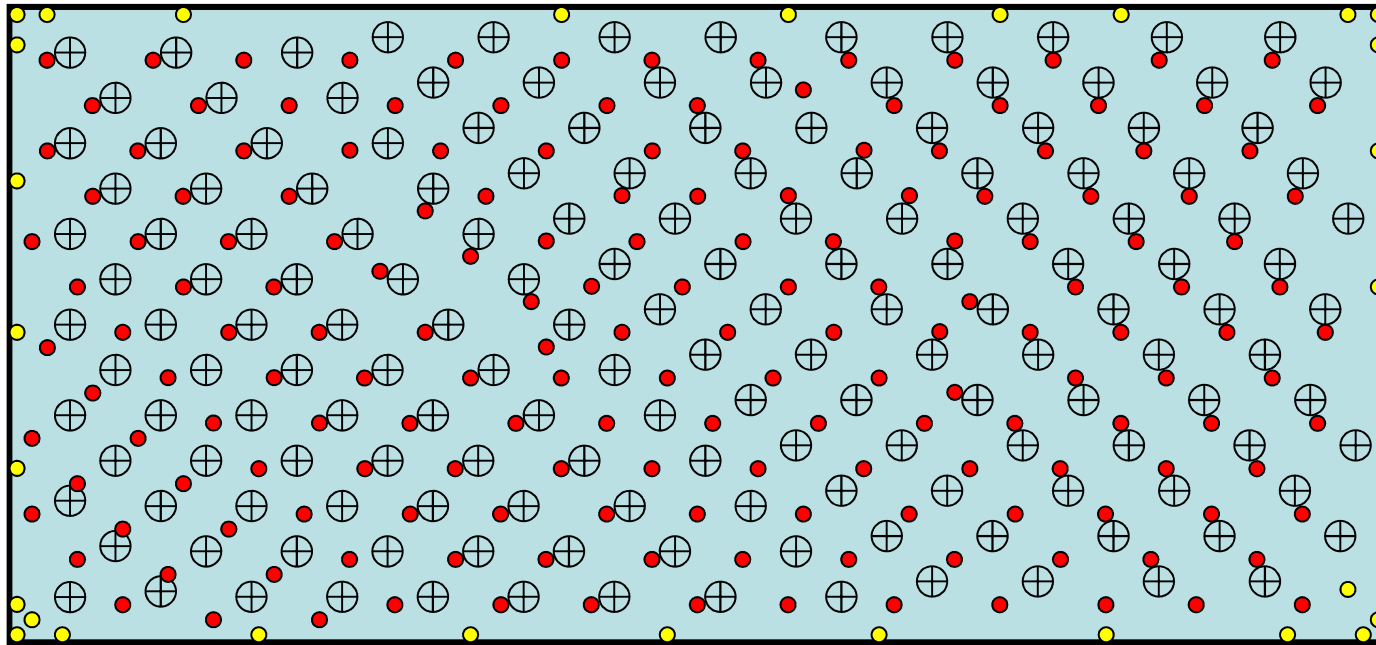

Slik også med overskuddsladning i metaller!

Elektrisk leder med valenselektroner ●

Negativt ladd metall: overskuddselektroner ●
Disse presses til overflata

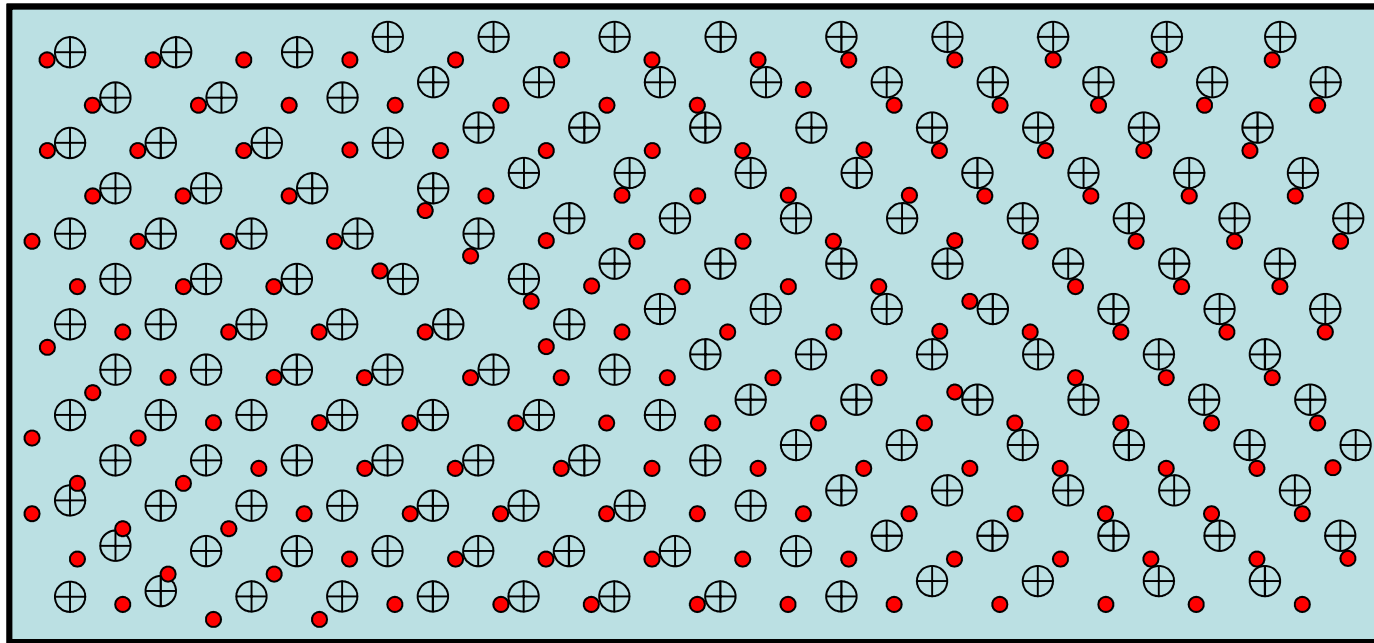
Totalt ladd negativt

Elektrisk leder med valenselektroner ●

Positivt ladd metall: underskudd av elektroner

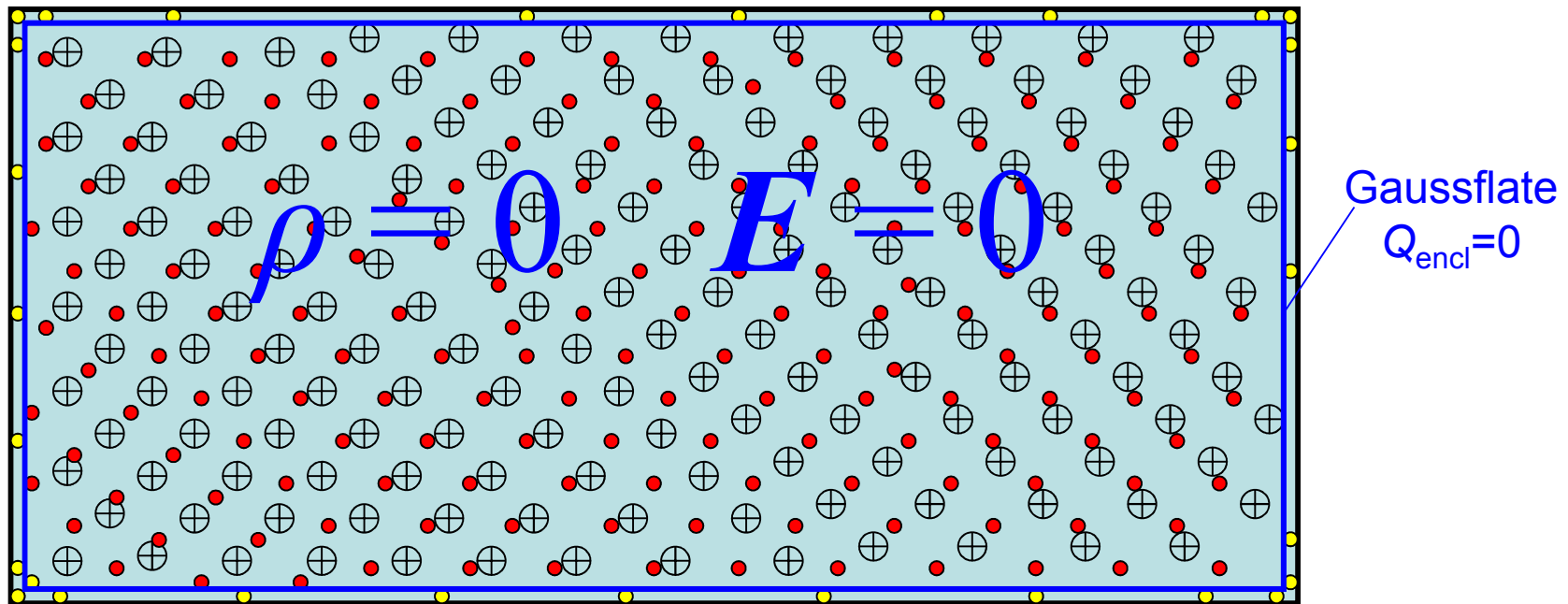
Underskuddet (positivt) presses også mot overflata

Totalt ladd positivt

Elektrisk leder med valenselektroner ●

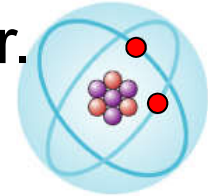
Negativt ladd metall: overskuddselektroner ●
Disse presses til overflata

Totalt ladd negativt

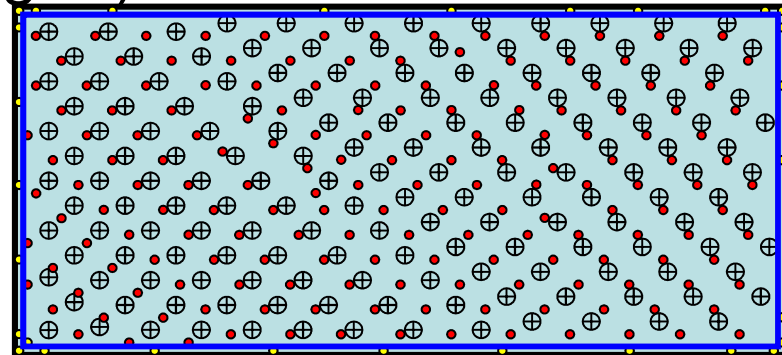
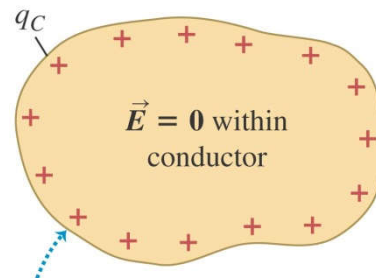
Elektrisk ledere (metaller)

1. Metallatomer har ett eller flere frie valenselektroner.

2. Evt. overskuddselektroner skyves til overflata
(=> kun overflateladning σ .)

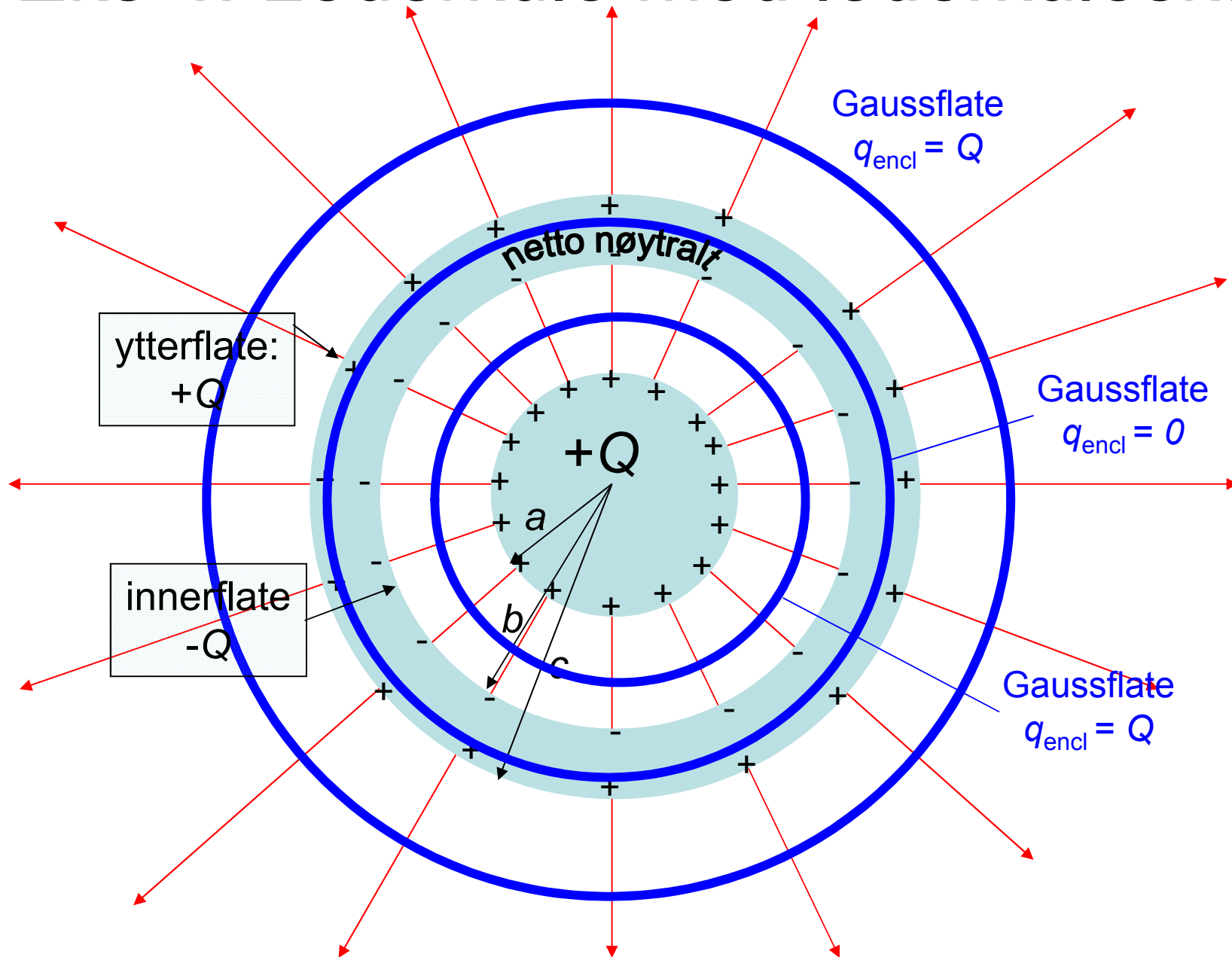
3. $\rho = 0$ og $\mathbf{E} = 0$ inni

4. Rett utenfor overflata:

kun $\mathbf{E}$ normal: $\mathbf{E}_\perp = \sigma/\epsilon_0$

Eks.4: Lederkule med lederkuleskall

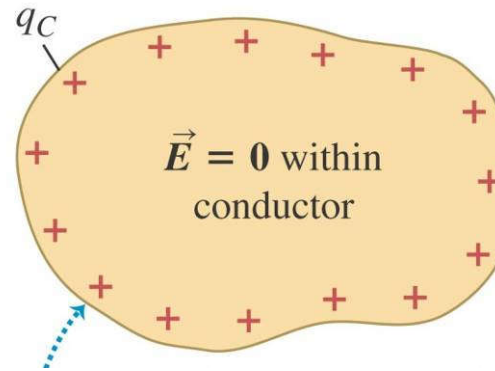

**Feltet er null
overalt inne i
ledere**

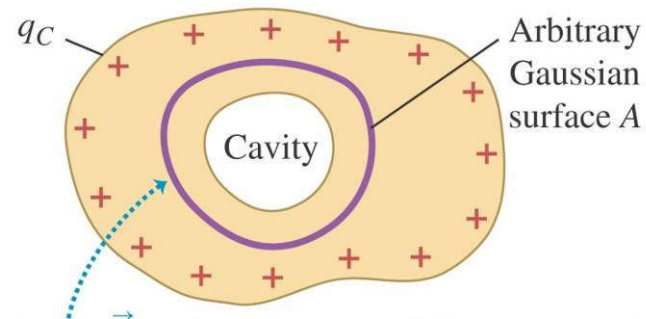
**.. og inne i
ladningsfrie
hulrom i
ledere.**

**.. men ikke i
hulrom med
ladning.**

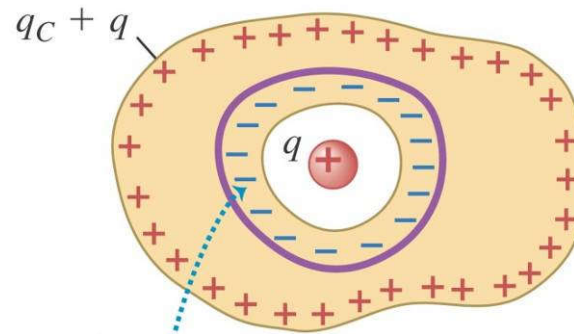
(a) Solid conductor with charge q_C

(b) The same conductor with an internal cavity

(c) An isolated charge q placed in the cavity

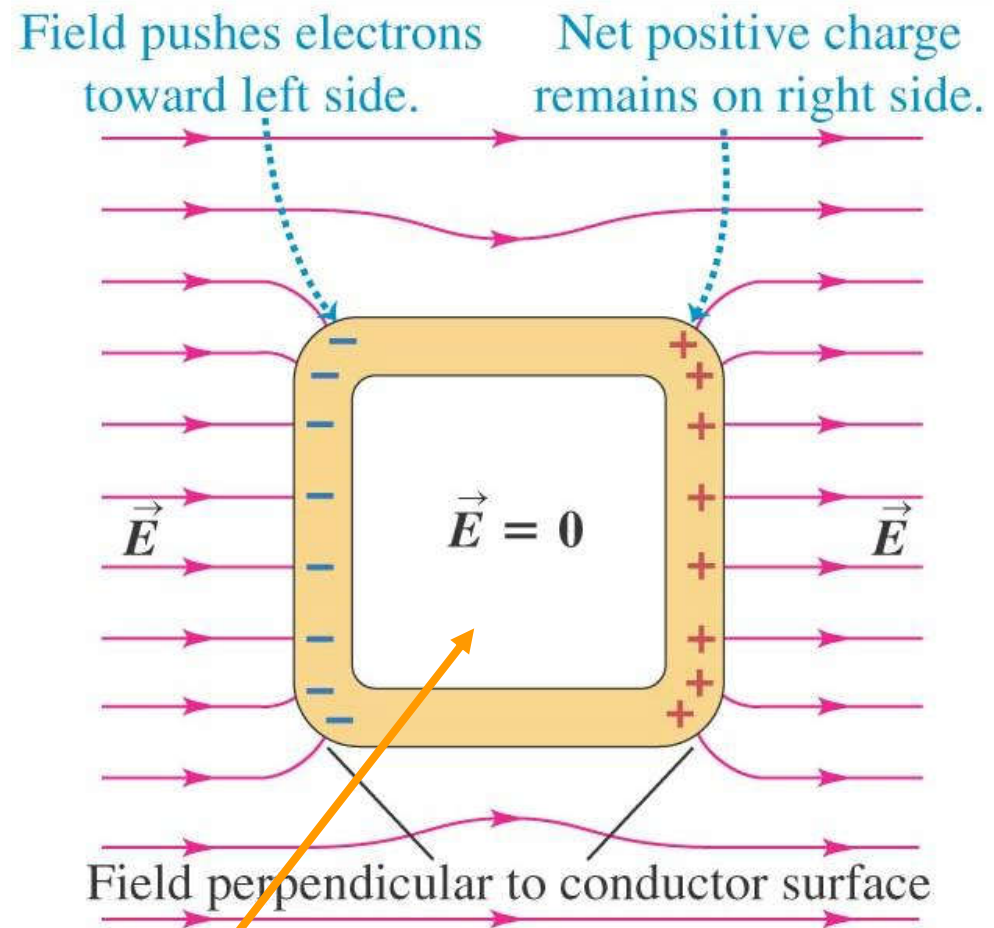
**..Øving 3,
opg. 2.**

Nøytral leder i ytre E -felt

Ladninger forskyves akkurat
så mye at:

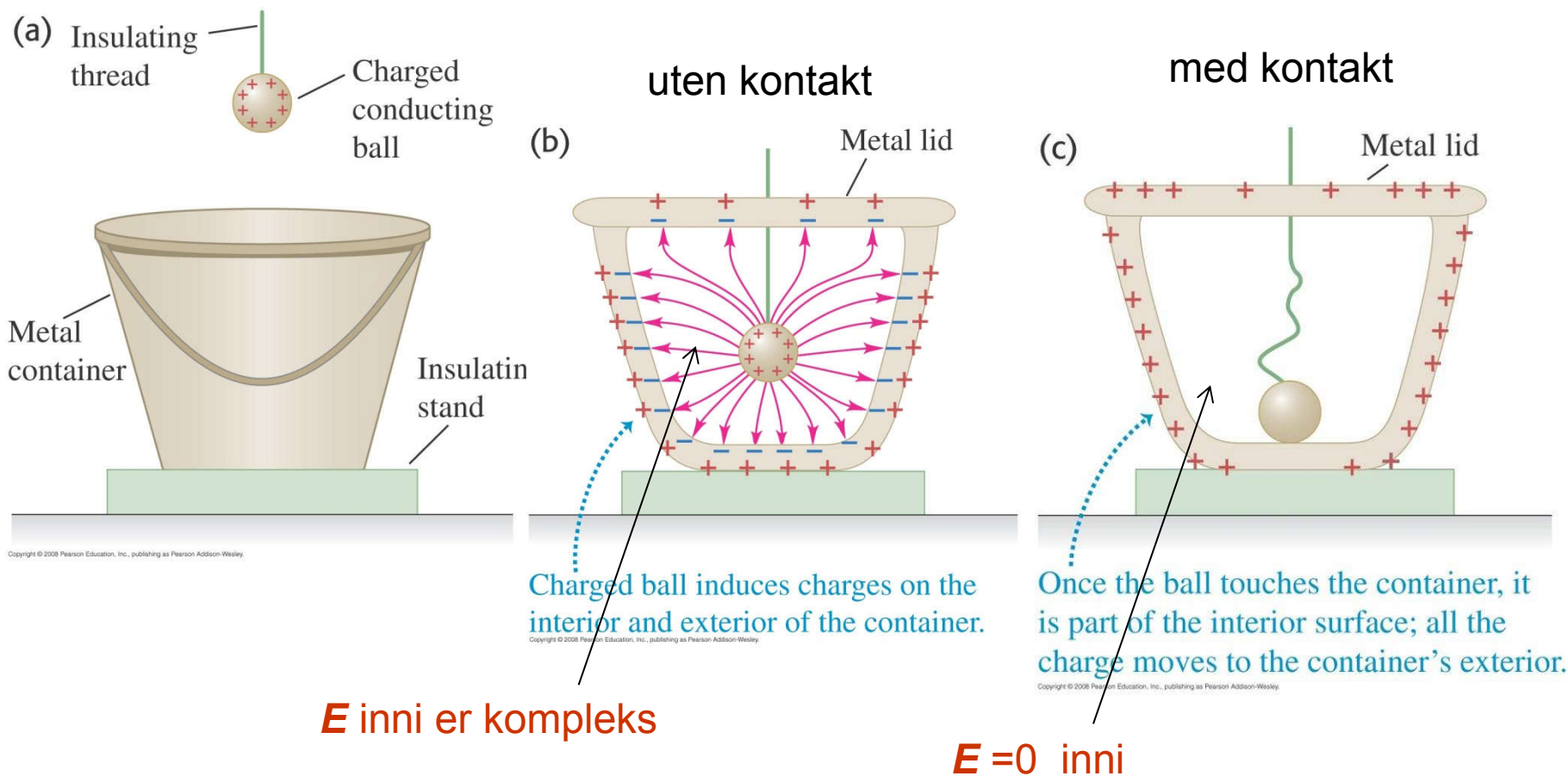
- 1) $E = 0$ i leder og hulrom
- 2) E normal på overflata rett
utenfor

rom som er skjermet
fra E -felt:
Faradaybur

Copyright © 2008 Pearson Education, Inc., publishing as Pearson Addison-Wesley.

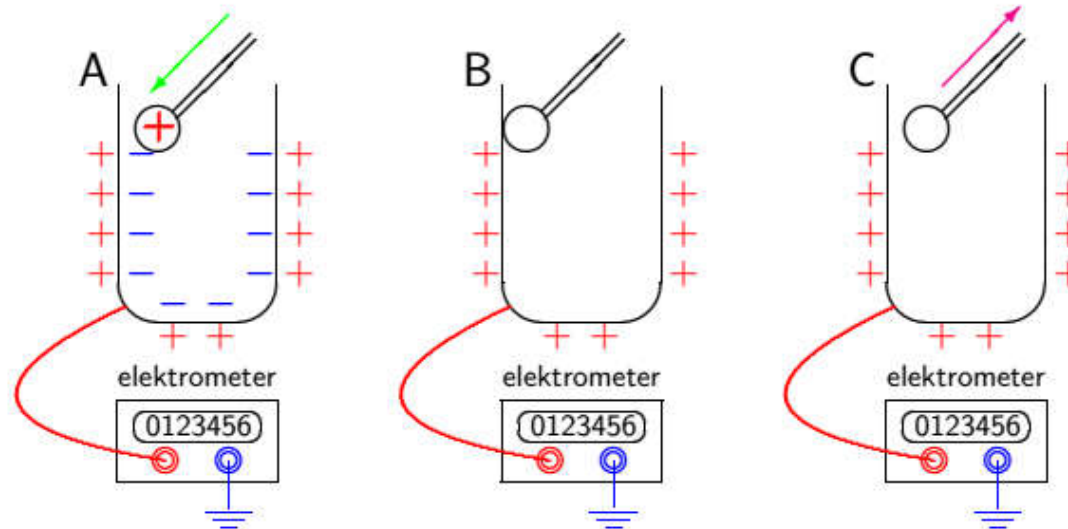
Ladningsinduksjon og overføring av ladning. (Faradays bevis av Gauss' og Columbs lov)

Ladningsinduksjon og overføring av ladning. Brukes i lab 1:

Figur 2.5: Faradayburet.

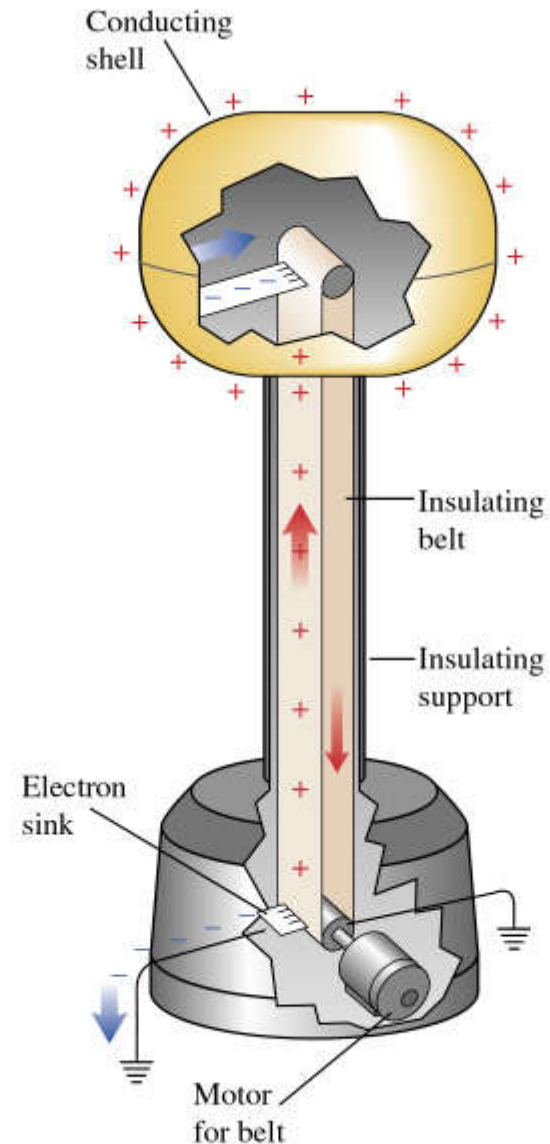

Figur 2.6: Måling av ladning med Faradaybur og elektrometer. Faradayburet er isolert fra jord og potensialet relativt jord måles. A: Ladd elektrode føres inn i Faradayburet og elektrometeret viser umiddelbart utslag. B: Elektroden i kontakt med Faradayburet. C: Elektroden trekkes ut og elektrometeret viser fortsatt samme utslag. Elektrodens opprinnelige ladning er overført til Faradaybur/ledning/elektrometer.

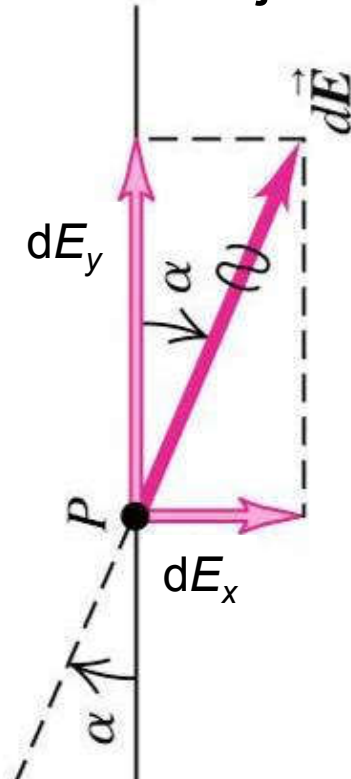

van de Graaff generator (Y&F fig 22.26)

Ladning samles på
utsida av
metallkula, trenger
bare tynt skall.

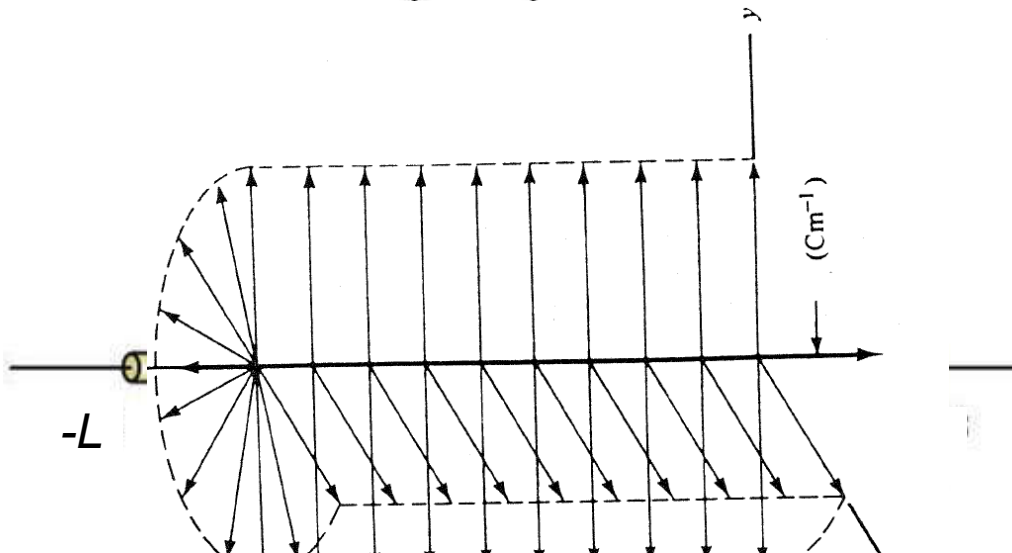
Kap 21. Eks. 3. Linjeladning

Generell løsning:
$$E_y = k \frac{\lambda}{y} \frac{2L}{\sqrt{L^2 + y^2}}$$

Nærme: $y \ll L \Rightarrow E_y = k \frac{2\lambda}{y}$

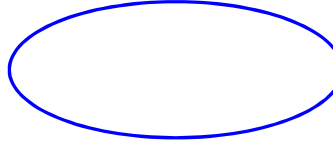
Nå med Gauss' lov

Oppsummering kap. 22. Gauss' lov

Fluks til $\mathbf{E}$ definert ved flateintegral: $\Phi_E = \iint \vec{E} \cdot d\vec{A}$

Gauss' lov: (fluks ut av gaussflate S) = $1/\epsilon_0$ (ladning innenfor)

$$\oiint_S \vec{E} \cdot d\vec{A} = \frac{1}{\epsilon_0} q_{\text{encl}}$$

Infinitesimal form:

$$\text{div} \vec{E} = \frac{1}{\epsilon_0} \rho$$

Gauss' lov er enklere enn Coulombs lov når det er symmetri i ladning og/eller i elektrisk felt.

Legg inn gaussflate slik at $\mathbf{E} \parallel d\mathbf{A}$ eller $\mathbf{E} \perp d\mathbf{A}$

I **ledere** flytter ladninger seg tilnærmet uten motstand.

Like ladninger frastøter hverandre og legger seg på **overflata** av lederen.

Inni alle ledere er derfor $\rho = 0$ og $\mathbf{E} = \mathbf{0}$.